

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА ГЛ. АС. МАРИАНА НИКОЛОВА ДИМИТРОВА, ДОКТОР

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА,
ФАКУЛТЕТ ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ,
КАТЕДРА „ЗДРАВНИ ГРИЖИ”,

Във връзка с участие в обявен конкурс за заемане на академична длъжност „Доцент”,
Обявен от Медицински университет – Варна
(ДВ бр. 36/ 27.04.2018 г.)

МОНОГРАФИЧЕН (ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД)

1. Мариана, Д. Акценти в организацията и управлението на здравните грижи, МУ-Варна, 2018, с.121. ISBN 978-619-221-177-6

Управлението на здравните грижи е сложна и многообхватна дейност, която изисква прилагане на основни мениджърски умения. В съвременните условия на прогресиращ недостиг на медицински сестри и причините водещи до това обосновават значимостта и актуалността на темата. Основната задача на мениджърите е да насочат усилия към идентифициране на факторите, повлияващи тази негативна тенденция. Прилагането на ефективен мениджмънт на тази ключова категория персонал е от съществено значение за разрешаването на този проблем. Медицинските сестри мениджъри, координират дейностите между отделни структури в организацията. Стимулират развитието на професионални и колегиални взаимоотношения в екипа. Те са връзката между сестринският персонал и други здравни специалисти. Носят отговорност за изпълнението на визията, мисията, философията, на практиката, базирана на доказателства, и стандарти за оказване на медицинските услуги в определените им области и отговорност.

Първа глава на монографичния труд изяснява значението на понятията мениджмънт, ръководство и лидерство в контекста на здравните грижи. Осъществен е исторически преглед на развитието на мениджмънта в сестринството за периода от края на деветнадесети век през 40-те години до създаването на здравноосигурителната система. Изводът, който следва, е че в достъпната литература липсва подробна информация за развитието на мениджмънта в сестринството. Обсъдени и изяснени са основните различия между „лидерство“ и „мениджмънт“ поради спецификата на дейностите, включени в тях. Мениджърът и лидерът с тяхната индивидуалност и стил на управление влияят върху цялостното функциониране, определят насоките на развитие на организациите за постигане на по-висока ефективност. Изяснени и очертани са основните функции на мениджмънта – планиране, организиране, ръководене и контролиране, и тяхното приложение в зависимост от нивото, на което се вземат решенията и мястото на мениджърите в йерархията на организационната структура.

Втората глава на монографичния труд представя различни подходи и стилове за лидерство в управлението на здравните грижи. В тази част на монографичния труд по задълбочено са разгледани съвременните постановки за лидерство, за това какви личностни черти трябва да притежава сестрата лидер и мениджър, които тя трябва да усвои, развие и прилага според ситуацията, в която се намират.

Третата част на монографичния труд визира теоретични и концептуални аспекти в управлението и организацията на труда на сестринския персонал. Обстойно са разгледани различни концептуални модели за управление на здравните грижи.

Четвъртата част на монографията е посветена на ролята на ръководителя и различните управленски умения, които трябва да притежава. Представени са собствени резултати от проведено емпирично проучване за мнение на 413 медицински сестри, работещи в интензивни сектори на многопрофилни болници за активно лечение (МБАЛ), както и сред 41 медицински сестри, заемащи ръководни постове в лечебните заведения на пет града в Североизточен регион, относно организацията и управлението на здравните грижи. Данните от проведените анализи показват, че медицинските сестри, които са уверени в притежаваните от тях професионални компетенции и имат изграден стил на работа не се чувстват неуверени, а високото натоварване не оказва съществено влияние върху решенията, които взимат в процеса на работа.

В петата част на монографичния труд са разгледани въпроси свързани с организацията и управлението на здравните грижи. Засегнати са въпроси, отнасящи се до управление на човешките ресурси, управление на времето и материалните ресурси, като важна част от дейността на медицинската сестра. Акцентира се върху уменията на медицинската сестра да разчита правилно ресурсите, с които разполага и да ги трансформира в резултати.

Изследваните проблеми пораждат необходимостта, медицинските сестри да изградят умения за лидерство и да поемат управлението на здравните грижи, гарантирайки ефективност и качество.

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

2. Димитрова, М. Причини за текучество на медицинските сестри в сектори с висока интензивност на работа. Автореферат на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по научна специалност „Управление на здравните грижи“. МУ-Варна. 2016.

Текучеството е особено актуален проблем в съвременните условия, поради засилващата се тенденция към постоянно намаляване броя на медицинските сестри не само в страната, но и в световен мащаб. Многообразната фактурна обусловеност на текучеството при медицинските сестри го прави трудно за прогнозиране. Прегледът на литературните източници показва, че у нас проблемът за текучеството на медицинските сестри е частично проучван, като са разглеждани отделни фактори, които го повлияват, без да се отчита профилът на работа. В теоретичната и емпирична част се разглеждат и анализират нагласите на медицинските сестри за промяна на работното място. Научния труд се състои от пет основни глави – литературен обзор, методика и организация на проучването, собствени резултати и обсъждания, практически подходи за ограничаване на текучеството, изводи приноси и препоръки. В първа глава е направена теоретична обосновка на проблема по-детайлно са разгледани основните причини за недостатъчната осигуреност с медицински сестри в страната. В трета глава на дисертационния труд се разглеждат и анализират нагласите на медицинските сестри за промяна на работното място. Проучено е влиянието на социо-демографските характеристики за текучеството на медицинските сестри. Дискутира се прогностичната сила на детерминантите за текучество, като по задълбочено са проучени и анализирани взаимозависимостите и връзките между пет основни групи фактори, отнесени към различните видове текучество (вътрешно – движение в рамките на организацията, и външно - напускане на лечебното заведение, града, страната и професията). Особен

акцент се поставя на приложения мултирегресионен стъпков анализ, установяващ водещото влияние на факторите за текучество: удовлетвореност от труда; организационно-управленски дейности; ролева неяснота и конфликт; натовареност и професионален стрес. В четвърта глава на база на приложените научни методи са изведени научно-приложни приноси: Получените резултати обогатяват почти липсващите изследвания в тази област. Задълбочено са разгледани систематизирани и аргументирани показателите на основните групи фактори. Очертана е необходимостта от синхронизиране на процесите и дейностите в управлението и организацията на работа. Обоснована е необходимостта от прилагането на управленски подходи, за ограничаване на текучеството в дългосрочен план. Задълбочено са описани и очертани параметрите на влияние на основните групи фактори, въздействащи върху различните видове текучество. Изведени са водещите предиктори, с най-силно влияние върху текучеството. Аргументирана е необходимостта от прилагането на подходящи практически подходи за ограничаване на текучеството. Разработените механизми с приложен характер – *Модел на коригираща политика, Подход за идентифициране на проблеми и дейности за ограничаване на текучеството, Модел на професионално мениджърско управление* ще осигурят възможност за привличането и задържането на висококвалифициран персонал. Формулирани са предложения към отговорни институции за управление на текучеството.

УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА

3. **Николова М., С. Борисова. Сестрински дейности в анестезиологията и интензивното лечение, Учебник за студенти от професионално направление „Здравни грижи“, МУ- Варна, 2017, с. 201. ISBN 978-619-221-040-3**

Разработването на учебника по „Сестрински дейности в анестезиологията и интензивното лечение“ е продиктувано от необходимостта да се отговори на нуждите от непрекъснати, качествени и ефективни здравни грижи, в отговор на европейските и световни стандарти за добра сестринска практика и свързаните с тях изисквания за образованието на медицинските сестри в България. Интензивните грижи са динамичен лечебен процес, при който своевременното, незабавното, правилното и точно реагиране на промените в състоянието на болните е от изключително важно значение за успешния резултат. Учебникът „Сестрински дейности в анестезиологията и интензивното лечение“ представя съдържание, съобразено със съвременните стандарти в анестезиологията и интензивното лечение. Основната цел на учебника е студентите да усвоят професионални знания, свързани с прилагането на специфични сестрински грижи за пациенти обект на лечение в анестезиология и интензивно лечение. Да подпомогне изграждането на специфични умения и поведение при подготовката за анестезия, контрол на жизнените функции по време на операция, както и реанимация и интензивна терапия на оперирани или консервативно лекувани болни. Информацията представена в учебника е с практическа насоченост. Дава описание на работното място на анестезиологичния екип, положението на пациента на операционната маса, оперативния достъп и инфузионната терапия. Представя видовете и методите на обща и регионална анестезия при различните диагностични процедури и оперативни интервенции. Алгоритмизирани са етапите на въвеждане, провеждане и извеждане от анестезия. Представя информация за поведението на медицинската сестра при различни клинични състояния по отношение на интензивната терапия. Медицинските сестри, работещи в структурите на анестезиология и интензивно лечение, трябва да притежават знания и клинични умения, гарантиращи компетентност за изпълнение по индикации в

пълнен обем на мониториране, кардиопулмонална ресусцитация и интензивно лечение и прилагане на мерки и специфични процедури за профилактика на ВБИ.

4. **Николова М., С. Борисова, Сестрински процес в хирургичната сестринска практика. Учебник за студенти от професионално направление „Здравни грижи“, МУ- Варна, с. 163 ISBN 978-619-221-039-7**

Учебникът „Сестрински процес в хирургичната сестринска практика“ се създаде в отговор на необходимостта от актуализиране на практическите умения на студентите в съответствие с изискванията на съвременната медицинска наука и практика. Съдържа информация, която ще подпомогне изграждането на специфични умения и поведение при работа в хирургично отделение и операционна зала. Материалът е съобразен с учебните планове и програми на преподаването на дисциплината „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“. Предоставя информация за прилагане на сестринския процес при грижите за болни с хирургични заболявания. Разгледани са съвременните виждания и насоки за развитие на сестринските дейности и грижи в областта на оперативната, общата и специалната хирургия. В първия част, вниманието е насочено към проблеми с основополагащ характер за възникването и развитието на хирургията, като самостоятелна дисциплина. Изложени са основните изисквания за устройството оборудването и работата на операционната медицинска сестра в оперативен блок в съответствие със съвременното ниво на познания, адаптирани им към европейските структури и норми. Разгледани са мястото, функциите и задълженията на медицинската сестра, като член на мултидисциплинарния екип в операционна зала. Алгоритмизирани са отделните етапи от подготовката на операционната сестра за операция. В учебника са включени, както класически постановки свързани с науката за превръзките – дезмургия, така и съвременните превръзочни техники. Представени са теоретични и практически аспекти, свързани със спецификата и особеностите на хирургичните грижи при диагностиката, лечението и оказването на предоперативни и следоперативни грижи на пациенти в хирургичните клиники и отделения. Съвременният етап от развитие на обучението и медицинската практика поставят максимални изисквания пред обучаващите се студенти. Кратката форма на представяне улеснява теоретичната и практическа подготовка на бъдещите медицински сестри, без които в настоящия етап от развитие не биха могли да реализират своето образование.

5. **Николова М., К. Генова, Д. Гроздева, А. Георгиева, Кр. Стамова, В. Василева, М. Нанкова, В. Цветкова, Ст. Янчева Практическо ръководство за сестрински грижи, учебно помагало, МУ-Варна, 2017, с. 195. ISBN 978-619-221-033-5**

Настоящото практическо ръководство за сестрински грижи е предназначено за студенти от специалност „Медицинска сестра“. Неговата цел е да се придобият практически умения, навици, подходи и начини на мислене и действие от студентите в процеса на тяхното базово обучение. Учебното помагало е съобразено с учебната програма по дисциплината „Философия и въведение в сестринските грижи. Теоретични основи“. Ръководството предоставя информация за теоретични и практически знания при оказване на сестрински грижи за болния. Стремeжът на авторите е да пречупят през своя личен многогодишен професионален и преподавателски опит теоретичните постановки представени в издадените досега учебници и ръководства по „Грижи за болния“. В учебното помагало в подходяща форма са изложени практически умения за общите грижи за болния. Разгледани са функциите и правомощията на медицинските

сестри при работа с медицинската документация. Описана е ролята им в обгрижването на пациентите при изпълнение на хигиенните грижи за възрастни и деца. Представени са теоретични и практически аспекти, свързани със спецификата на сестринските грижи в съответствие с общото състояние на пациента. Предоставена е подробна информация при мониториране на основните жизнени показатели. Ръководството улеснява практическа подготовка на бъдещите медицински сестри, в съответствие с съвременните изисквания за безопасни и качествени грижи за пациента.

ПЪЛОТЕКСТОВИ ПУБЛИКАЦИИ В ЧУЖДЕСТРАННИ НАУЧНИ СПИСАНИЯ

6. Peneva S, M. Valkanova, V. Valkov, A. Georgieva, M. Dimitrova. **Critical thinking - necessary part in medical education.** *Научный медицинский журнал Авиценна.* 2018; 19: 29-33. ISSN 2500-378X.

Abstract: Modern students educated in medical universities acquire solid knowledge on the treatment of and care for patients. The knowledge is based on modern theory and practice. Nowadays, the question is posed of how to study, by using optimal educational methods leading to high motivation for studying, but also to the enhancement of students' professional adaptation. Different educational approaches are aimed at teaching future specialists to cope with routine and non-routine problems. That is achieved by the development of critical thinking in clinical situations. It is a specific type of thinking based on the ability and readiness for objective reassessment, based on evidence. The process of critical thinking is stimulated by means of integrating main knowledge, experience and clinical reasoning supporting professional practice.

Key words: critical thinking, medical education, students.

ПЪЛНОТЕКСТОВИ ПУБЛИКАЦИИ В НАУЧНИ СПИСАНИЯ В БЪЛГАРИЯ

7. **Николова М. Ефективни методи за справяне с умората по време на изпитна сесия, Здравни грижи, 2012; 4: 30-36. ISSN 1312 2592**

Резюме: Умората е универсален феномен, тя е субективно, многофакторно явление с много измерения. Въпреки малкия брой проучвания на умората сред студентите има доказателства, че стресът и натоварването по време на изпитна сесия в много голяма степен се явяват основен източник на умора, което може да ограничи процеса на учене, накърни професионалното обучение и качеството на живот. Целта на настоящото изследване е да се проучи, как предизпитния стрес влияе върху умората при студентите от специалностите „медицинска сестра“ и „акушерка“ и как използваните методи за релаксация се отразяват на степента на умора по време на сесия. В проучването участват общо 95 студента от специалностите „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ в МУ-Варна. От направените проучвания може да се твърди, че умората по време на сесия е значителна и интензивна за 69,50% от анкетираните. Студентите които прибягват към различни адекватни методи на релаксация, ефективно управляват умората.

Ключови думи: умора, студенти, изпитна сесия, методи

8. **Николова М, Димитрова Д. Предизпитна тревожност и насоки за справяне. Варненски медицински форум, 2012; 1 (1): 35-38. ISSN 1314-8338**

ABSTRACT Anxiety is a universal human experience manifested in insecurity and uneasiness. Several studies claim that the primary source of stress and anxiety for students are examinations. A total of 95 students were studied in the Medical University of Varna. All participants are students in the specialties of nurse and midwife. The objective of the study is to analyze the influence of stress and anxiety on their behaviour and to draw guidelines for coping. The fundamental problems for achieving this objective are the following: study of manifestations of stress and the level of anxiety as well as study of students' behaviour before examinations. Particular guidelines for coping with examination anxiety are drawn from the analysis. The students experience different levels of intensive stress during examinations and use different strategies for coping with stress. Anxiety is somatized in headache, stomachache and weakness. The most common behavioural manifestations are irritability, excitedness, mood changes, excessive smoking, increased consumption of alcohol, energizing drinks and food. The guidelines for coping emphasize on cognitive strategies for coping with stress and efficient management of time for examination preparation.

Key words: anxiety, stress, stress coping, students, examinations

9. **Николова М, Рагъвска Г. Мотиви, очаквания и реалност за избора на професията „медицинска сестра“, Варненски медицински форум, МУ-Варна, 2013; 2 (3): 136-140. ISSN 1314-8338**

Резюме: Мотивацията е стремеж към постигане на бъдещи цели, а удовлетвореността е резултат от постигането им. Студентската удовлетвореност от обучението е важен показател, който влияе върху очакванията и възприятията на студентите. След като е измерена, тя служи като индикатор за бъдещо устойчиво развитие и оказва влияние както върху успеха по време на следването, така и за усъвършенстване на обучението. Целта на настоящето проучване е да се установят мотивите, които ръководят студентите при избора на професията „медицинска сестра“, и свързаните с тях очаквания и реалност от провежданото обучение. Общо 37 студента от I курс от специалността „Медицинска сестра“ в Медицинския университет-Варна са изследвани чрез анонимна анкета през м. януари - м. февруари 2013 г. Статистическата обработка на данните е извършена със програмата SPSS v. 17.0 и включва структурен, сравнителен и корелационен анализ. Основните мотиви за избор на професията са чувството за полезност и сигурната възможност за професионална реализация. Очакванията на по-голямата част от медицинските сестри относно предварително изградената визия за условията на обучение са оправдани. Основният мотив за присъствието на медицинските сестри на клиничната практика е възможността за затвърждаване на знанията и изграждане на професионалните умения за работа. Изградената визия за сестринската професия, формирана на базата на общественото мнение, удовлетвореността от оказаните сестрински грижи и личния пример на близки и познати в голяма степен се доближава до реалния образ на избраната от тях професия. Висока оценка получава базата за практическо обучение, изграждаща умения за работа в реални условия. Необходимо е обновяване на материалната база в синхрон с новите технологии, за да се отговори на очакванията на студентите.

Ключови думи: мотивация, студенти, очаквания, реалност, анкета.

10. Рагъвска Г, Николова М. Организацията и условията на сестринския труд фактор за качествени грижи, Варненски медицински форум, МУ-Варна, 2013; 2 (3): 111-115. ISSN 1314-8338

Резюме: В системата на здравеопазването медицинските сестри са една много голяма част в медицинското обслужване. Предмет на професията са здравните грижи. Ролята на медицинската сестра допринася за изпълнение на основните задачи в здравеопазването - укрепване и подобряване здравето на пациентите. Успешната работа на медицинските специалисти се определя от наличието на определени условия и действието на конкретни фактори. Те включват множество елементи - естетика и подходящи условия на работното място, традиции и ритуали, междуличностни взаимоотношения. В сегашната социално-икономическа ситуация интерес представляват факторите, които влияят върху нейната ефективност. Целта на тази статия е да се проучи влиянието на условията и организацията на труд при изпълнение на професионалната дейност и качеството на сестринските грижи. Обект на проучването са 80 медицински сестри от две болници в гр. Варна. Използвани са документален, социологически и статистически метод. Резултатите показват, че съдържанието на работата, организацията и условията на труд имат съществено значение при упражняване на професията и добрата сестринска практика. Медицинските сестри оценяват условията на труд и организация като „добра“.

Ключови думи: медицинска сестра, условия на труд, организация, професионална дейност.

11. М. Димитрова, З. Димиева, А. Георгиева, Информираност на медицинските сестри по проблема за домашното насилие и необходимостта от обучение, Варненски медицински форум т. 3, 2014, приложение 2, доклади от Юбилейна научна конференция „Обществено здравеопазване – традиции и перспективи“, с.186-190. ISSN 1314-8338

Резюме: Домашното насилие, извършено срещу жени е значим обществен и здравен проблем. Медицинските сестри могат да играят ключова роля при идентифициране на пациенти, преживели насилие и да предложат необходимата емоционална, практическа и психологическа подкрепа. Този доклад има за цел да изследва информитаността на медицинските сестри по проблема „домашно насилие“, степента на тяхната подготовка и необходимостта от допълнително обучение при оказване на сестрински грижи на пострадалите. В него се подчертава необходимостта от засилено сестринско образование и информираност, които ще дадат възможност на медицинските сестри да осигуряват качествени и цялостни здравни грижи на жени пострадали от домашно насилие.

Ключови думи: домашно насилие, магистри, стажанти, институции медицински сестри.

12. Георгиева А, С. Павлова, М. Николова, Кр. Стамова. Фактори, влияещи върху мнението на медицински сестри, лекари и пациенти относно значението на екипния подход в процеса на информирано съгласие. Здравна икономика и мениджмънт, ИК „Стено“, 2015; 4 (58): 18 – 24., ISSN 1311 9720 С

Прилагането на екипен подход в процеса на информиране и получаване на информирано съгласие от пациентите придобива все по-голяма значимост. В тази връзка проучването на факторите, влияещи върху мнението на основните участници в

този процес - медицинските сестри, лекарите и пациентите относно значението на екипния подход при информиране и получаване на съгласие от пациента има важно научно и практическо значение.

Цел: Да се изследват факторите, влияещи върху мнението на медицински сестри, лекари и пациенти относно значението на екипния подход в процеса на информирано съгласие.

Материал и методи: Приложен е анализ на литературни източници, документален и анкетен метод. Изследвано е мнението на 290 студенти-дипломанти медицински сестри, обучавани в МУ – Варна и МУ – Плевен, 320 медицински сестри и 280 лекари, работещи в Многопрофилни болници за активно лечение в градовете Варна, Добрич, Русе, Силистра и Шумен, както и на 360 пациенти, лекувани в посочените лечебни заведения. При студентите дипломанти проучването е изчерпателно и е осъществено в периода 2008 – 2014 г. При медицинските сестри, лекарите и пациентите изследването е репрезентативно, проведено в периода 2010 – 2014 г.

Резултати и обсъждане: Основен фактор, повлияващ мнението на практикуващите медицински сестри по изследвания проблем е образованието, а при бъдещите медицински сестри – образователната структура, в която се обучават. Визията на пациентите по въпроса е повлияна от образованието, възрастта и пола. Резултатите свидетелстват за ясната убеденост на повечето от дипломантите, медицинските сестри, лекарите и пациентите относно все по-голямото значение, което придобива екипният подход в процеса на информирано съгласие и в съвременното здравеопазване като цяло.

Изводи и заключение: Проучването на факторите, влияещи върху мнението на респондентите по въпроса, очертава необходимостта от диференциран подход при прилагане на различни стратегии за стимулиране на работата в екип при получаване на информирано съгласие и при предоставяне на здравни грижи като цяло.

Ключови думи: екипен подход, информирано съгласие, лекари, медицински сестри, пациенти.

13. Димитрова М, Павлова С, Георгиева А. Мениджмънт на прозрачни и лоялни взаимоотношения, средство за ефективно управление на текучеството при медицинските сестри. Здравна икономика и мениджмънт, ИК „Стено“, 2015; 4 (58): 11 – 17., ISSN 1311 9720 С

Проблемът с текучеството на медицинските сестри е с нарастваща значимост в съвременните условия. Идентифицирането на факторите, влияещи върху този неспирен процес, е стъпка към ограничаване на текучеството и инструмент за задържането на здравните специалисти в лечебните заведения. Целта на разработката е да се установи влиянието на мениджърските умения за прозрачни, открити и лоялни взаимоотношения с персонала върху текучеството на медицинските сестри. Проучено е мнението на 413 медицински сестри в Североизточен регион, чрез пряка анонимна анкета, през месеците февруари-април 2014 г. Данните са обработени статистически чрез SPSS. v.20.0 for Windows. Данните от социологическото проучване сочат, че ограничената или непълна информация за предстоящите промени провокира намерение за промяна на работното място. Ръководители, за които интересите на болницата и служителите са еднакво важни, ще задържат персонала на работното им място. Данните от регресионния анализ доказват, че водещи предиктори, формиращи нагласа за работа в друго лечебно заведение са: информираността на персонала за предстоящите промени ($\beta=0,159; p<0,003$), интересите на болницата и служителите са еднакво важни

за ръководителите($\beta=0,148;p<0,006$). Получените резултати очертават необходимост от промяна на мениджърските подходи и стила на поведение за ефективно управление на тежестта в условия на недостиг на здравни професионалисти.

Ключови думи: тежестта, мениджмънт, нагласи, медицински сестри, информираност.

14. **Димитрова М. Професионалната удовлетвореност фактор провокиращ нагласи за промяна на работното място при здравните професионалисти, Здравни грижи, 2016; 1: 23 - 29. ISSN 1312 2592**

Резюме: Най-критичния проблем, пред който е изправена здравната ни система е недостигът на медицински специалисти, които да работят в тази система. Изучаването и идентифицирането на факторите, влияещи върху този неспиращ процес е стъпка към тяхното ограничаване и условия за намаляване на тежестта. Целта на настоящата разработка е да се идентифицират факторите оказващи най-силно въздействие върху удовлетвореността от работата при медицинските сестри, провокиращи нагласа за промяна на работното място. Проучено е мнението на 413 медицински сестри, чрез пряка анонимна анкета през месеците февруари - април 2014г. Резултатите от направения анализ доказват, че всички показатели изследващи удовлетвореността от работата провокират намерение за промяна на работното място. Като най-силни предиктори се очертават неудовлетвореността от организацията на работата, възможностите за кариерно развитие и работата на прекия ръководител.

Ключови думи: удовлетвореност, нагласи, тежестта, медицински сестри, причини.

15. **Топчева С, Димитрова М. Практически подходи за ограничаване на тежестта при медицинските сестри, Варненски медицински форум, 2016; 5 (3): 110 – 115. ISSN 1314 8338**

РЕЗЮМЕ Тежестта на професионалистите по здравни грижи у нас е особено актуален проблем в съвременните условия. Очертава се нуждата от ново отношение към управление на тежестта при медицинските специалисти, като се анализира и прецизира професионалното им развитие. Целта на разработката е да се проучи мнението на медицински сестри и ръководители по здравни грижи от сектори с висока интензивност на работа и се предложат практически подходи за ограничаване на тежестта. В голямата си част ръководителите са убедени, че адекватното материално възнаграждение е основата, на която трябва да се изгражда мотивационния стимул за задържане на персонала (65,80%). Въвеждането на модерна система за атестация е сред стратегическите цели на 39,00% от ръководителите по здравни грижи, а инвестирането в програми за обучение и повишаване на квалификацията се подкрепя и прилага едва при 36,60% от тях. Собствено разработени и предложени са Модел на коригираща политика за управление на тежестта и Модел на професионално мениджърско управление, както и Подход за идентифициране на проблеми и ограничаване на тежестта.

Ключови думи: медицинска сестра, ръководител по здравни грижи, тежестта.

16. Георгиева А., Ж. Петкова, М. Николова, Кр. Стамова, В. Василева, Нагласи на студентите медицински сестри за работа с деца, Научна конференция по повод международния ден на сестринството на тема „Съвременни тенденции в здравните грижи“, 14.05.2016 г. Филиал Сливен, гр. Сливен, Варненски медицински форум, том 6, 2016, прил. 3, с. 84 – 87. ISSN 1314-8338

Въведение: Медицинските сестри са важен ресурс на здравните системи и заемат съществено място в оказването на ефективни и качествени здравни грижи. Същевременно, недостигът на медицински сестри, в това число и на педиатрични, е сериозен проблем на национално и международно ниво. Поради това, проучването на нагласите на студентите медицински сестри за работа с деца има важно научно и практическо значение.

Цел: Да се изследват нагласите за работа с деца на студентите от втори и четвърти курс, специалност „Медицинска сестра“ в Медицински университет – Варна.

Материал и методи: Анализ на литературни източници, документален и анкетен метод (пряка групова анонимна анкета). Изследвано е мнението на 54 студенти от втори курс и 36 студенти-стажанти от четвърти курс, специалност „Медицинска сестра“ в Медицински университет – Варна. Изследването е проведено в периода февруари – март 2016г.

Резултати и обсъждане: Значителна част от бъдещите медицински сестри от втори и четвърти курс изразяват готовност да работят след завършването си с деца. Сред студентите от втори курс най-голям е дялът на желаещите да работят с педиатър в ДКЦ. За разлика от тях, повечето от колегите им от четвърти курс предпочитат да работят в Детско отделение в МБАЛ. Основна причина, обуславяща желанието и на двете групи респонденти за работа в областта на педиатрията е обичта им към децата.

Заключение: Положителните нагласи на бъдещите медицински сестри за работа с деца са гаранция за успешното изпълнение на една от приоритетните дейности на съвременната ни здравеопазване – здравните грижи за децата. **Ключови думи:** деца, нагласи за работа, студенти медицински сестри

17. Dimitrova M. The management of open and honest communication - a factor influencing nurse turnover, *Scripta Scientifica Salutis Publicae, Medical University of Varna*, 2016; 2 (1): 62 - 66. ISSN: 2367-7325 (print) ISSN: 2367-7333 (online)

ABSTRACT

INTRODUCTION: Effective management of turnover depends both on leadership skills and the competence to manage it. An important prerequisite for efficient operation is open and honest communication between managers and staff. Management support includes important skills for adequate communication approaches - open and loyal relationships. The purpose of this paper is to examine the impact of the management options for available and open communication on the turnover of nurses.

MATERIALS AND METHODS: For the purpose of the study an anonymous survey was conducted from February to April 2014. The study was on the opinion of nurses and experts from university hospitals and hospitals including 11 types of wards and clinics, characterized by intensive workflow. The data were processed statistically by SRSS v. 20.0 for Windows.

RESULTS: Evidence suggests that an important and necessary condition for effective operation is open and honest communication between managers and subordinates. A significant proportion of nurses who would not choose the same hospital said that their leaders are „almost never“ or „never“ open and honest in their communication with them

(60.70%). Among the influencers about the choice of hospital is the presence of a loyal and accessible relationship with the managers (53.60%) ($p < 0.001$). Over 60% of respondents who intend to leave within a year, respond with „almost never“ (30.40%) and „never“ (30.40%) on whether they have seen openness and loyalty in managers.

CONCLUSION: The survey data show that for the effective management of turnover an important and necessary condition is open and honest communication between managers and subordinates.

Keywords: turnover, management, attitudes, nurses

18. **Dimitrova M. Role and place of managers in health care in managing nurse turnover. Scripta Scientifica Salutis Publicae, Medical University of Varna, 2016; 2 (1): 171- 176 ISSN: 2367-7325 (print) ISSN: 2367-7333 (online)**

ABSTRACT

INTRODUCTION: An indisputable fact is that the role of the supervisor in managing the turnover is complex and multifaceted. The health care managers need to combine both leadership and management skills to motivate and prevent nurses from leaving.

AIM: The aim of this paper is to examine the relationship between level of satisfaction with supervisors and attitudes towards nurse turnover.

MATERIALS AND METHODS: For the purpose of the empirical research on the attitudes to changing the workplace, a direct individual anonymous survey was held during the months of February to April 2014. The opinion of nurses and health care managers from university hospitals and hospitals in the North region was studied. It amounted to a total of 11 specialized wards and clinics, characterized by intensive workflow.

RESULTS AND DISCUSSION: The analysis of the empirical research shows that managers who provide an opportunity for autonomy at work, delegate authorities and provide the necessary support in difficult moments retain staff at the workplace. At the same time, the lack of support from the supervisor has a strong impact on their decision to leave. Similar to the current results, authors from similar studies also show that leaders who support and encourage participation not only in routine decisions but also discuss with the staff relevant to the organization management decisions, succeed to retain staff in the organization.

CONCLUSION: The statistically significant results from the correlations are indicators that effective management creates a positive working environment, increases satisfaction, and provides an opportunity to attract and retain highly qualified personnel. This outlines the need for a change in the role, responsibilities and functions of today's leaders.

Keywords: turnover, leaders in health care, nursing, management, satisfaction.

19. **Vasileva V, Dimitrova M. Hemodialysis patient awareness about kidney transplantation. Scripta Scientifica Salutis Publicae, Medical University of Varna, 2016; 2 (1): 197- 201 ISSN: 2367-7325 (print) ISSN: 2367-7333 (online)**

ABSTRACT Kidney transplantation is the most frequent type of transplantation worldwide and within the country. It is the only effective treatment for patients diagnosed with chronic renal failure. Currently there are approximately 3000 patients in Bulgaria on hemodialysis. According to the latest data of the Executive Agency for Transplantation (EAT), 977 persons are waiting for a new kidney. The main reason for the low number of enlisted patients for renal transplantation is mostly due to the lack of information about their options.

AIM: The purpose of this study is to explore the views of the 50 patients on hemodialysis, their awareness of transplantation possibilities as a factor for improving the quality of life and increase the level of interest about the procedure.

MATERIALS AND METHODS: A total of 50 patients undergoing hemodialysis treatment at the St. Marina University Hospital in Varna have been interviewed using a questionnaire method and an individual anonymous survey. The survey was conducted in July 2016.

RESULTS AND CONCLUSIONS: The importance of the problem was confirmed by the fact that almost half of the respondents assessed their awareness about transplantations as low. After recognizing the need to raise their awareness of the problem, significantly higher percentage (83%) of the patients stated their motivation to learn about new developments in the field of transplantation through specialized trainings on the subject. The survey data reflects the views of the respondents who increased their knowledge on organ transplantation and realized the possibilities of improving the quality of their life. **Keywords:** awareness, kidney transplantation, patient, hemodialysis, quality of life

20. Павлова Ст., А. Георгиева, М. Николова, В. Вълков, Поведенчески подход на пациента при избор на лечебно заведение, Здравна икономика и мениджмънт, ИК „Стено“, 2016; 4 (62): 20 – 27., ISSN 1311 9720 С

Пациентът моделира своето поведение, по отношение на собственото си здраве и здравните професионалисти под влиянието на множество фактори – социални и биологични. Достъпът до медицинска помощ се основава на принципите за своевременност; достатъчност и качество; равнопоставеност; сътрудничество между лечебните заведения и др. Целта на проучването е да се изяснят факторите определящи поведенческия подход на пациента при избор на лечебно заведение. Анализът на резултатите показва, че голяма степен пациентите са хоспитализирани в лечебните заведения по спешност. Плановата хоспитализация предполага възможност за избор от страна на пациента. От една страна изборът може да е повлиян от препоръката на личния лекар, а от друга – от повишената информираност на съвременния пациент, определяща неговото поведение по отношение на избора или заради конкретен лекар. Причините за избор отделение – „препоръка от близки“ и „лекуващ лекар“ са повлияни от фактори, като пол, образование, населено място в което живее пациента, териториалното разположение на болничното заведение, както и от поредността на хоспитализациите. Получените данни могат да се дължат на повишено търсене на информация, което е значимо за управлението на лечебните заведения и осъществяване на дейности за повишаване на качеството на здравните грижи. **Ключови думи:** поведение, пациент, избор, лечебно заведение.

21. Павлова Ст., М. Николова, А. Георгиева, В. Вълков, Фактори, влияещи върху удовлетвореността на пациента в периода на хоспитализацията, Здравна икономика и мениджмънт, ИК „Стено“, 2016; 2(60): 32 – 40, ISSN 1311 9720С

Все по-често пациентът оценява медицинската дейност и взаимоотношенията, в които встъпва с лекаря и медицинската сестра в периода на хоспитализацията. Целта на проучването е да се установят и анализират фактори, които влияят на удовлетвореността на пациента при престоя му в отделението. Проучването е проведено сред 1054 пациенти, хоспитализирани в МБАЛ на територията на осем града. Оценката на различни фактори показва, че с увеличаване броя на хоспитализациите (до трета хоспитализация) все повече се повишава удовлетвореността на пациентите от отношението на лекаря и медицинската сестра, обслужването и грижите от сестринския персонал, но намалява удовлетвореността по отношение на материалната база, получаваната информация и медицинското наблюдение. Пациентите живеещите в селата са по-удовлетворени, за разлика от живеещите в големите градове. По отношение на образованието, болните с по-висока

образователна степен и в по-млада възрастова група са по-доволни от обслужването и грижите в отделението, за разлика от зачитане на правата им като пациенти и получаване на редовна информация.

Ключови думи: удовлетвореност, здравни грижи, пациент, отделение, хоспитализация

22. Димитрова М. Голямото натоварване на професионалистите по здравни грижи в интензивните сектори – фактор, повлияващ нагласи за промяна на работното място, *Здравни грижи*, 2017; 4: 17 - 24 ISSN 1312 2592

Резюме: Напоследък все повече се налага становището, че проблемите, свързани с текучеството на медицинските сестри, са обвързани с голямото натоварване, породено от недостатъчната осигуреност с персонал. Идентифицирането на факторите, влияещи върху този неспиращ процес е стъпка към тяхното ограничаване и условие за намаляване на текучеството. Целта на разработката е да се проучат и анализират причините, водещи до натоварване на работното място, и влиянието им върху текучеството на медицинските сестри в сектори с висока интензивност на работа. Проучено е мнението на 413 медицински сестри и 41 експерта (главни и старши медицински сестри), чрез пряка анонимна анкета през месеците февруари - април 2014г. Резултатите от направения анализ доказват, че голямото натоварване на медицинските сестри, породено от недостатъчната осигуреност, провокира намерение за промяна на работното място. Като най-силни предиктори се очертават обслужването на пациенти над допустимия брой, работа с амортизирана и остаряла апаратура и работа след прикпочване на дежурството.

Ключови думи: натовареност, умора, нагласи, текучество, медицински сестри, причини

ПЪЛНОТЕКСТОВИ ПУБЛИКАЦИИ В НАУЧНИ СБОРНИЦИ В ЧУЖБИНА

23. Peneva S.P., Georgieva A.P., Dimitrova M.N., Valkanova M.A., Development of professional training and education of nurses. Збірник тез наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції „Психологія і педагогіка: актуальні питання” 7-8 квітня 2017. м.Харків. Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”. Харків; Україна: 64-68. УДК 159.9+37.01(063) ББК 88.0+74.0Я43П86

Nursing is an important part of the health care system, an independent profession based on theoretical knowledge, practical experience and scientific research. The profession of nurses in Bulgaria has over centennial history. Currently the training of nurses is implemented in faculties with medical universities, according to an education plan and curricula complying with the Unified State Requirements and with European and world standards. Special attention is paid to the practical skills of students which are acquired during practical training lessons, after which they are developed and improved in educational practice and pre-diploma training carried out in a real work environment under the monitoring of a lecturer.

24. Георгиева А.П., Димитрова М.Н., Пенева С.П., Компетентностный подход в системе высшего профессионального сестринского образования в Болгарии – гарантия высокого качества подготовки медицинских профессионалов, Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції „Сучасний вимір психології та педагогіки”, м. Львів, 26–27 травня 2017 року; Львів: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2017. с. 160-163. ББК 159.9+37.01(063) УДК 88+74я43 С 91

Целью настоящего исследования являлось изучить значения компетентностного подхода в системе высшего профессионального сестринского образования в Болгарии для обеспечения высокого качества подготовки медицинских профессионалов. Исследование проводилось методом анализа научной литературы, документальном методом и методом социологического опроса. В опросе приняли участие 50 студенты медицинских сестер из третьего курса Медицинского университета города Варны, Болгария, в месяце май 2017 года. Результаты исследования позволили установить, что компетентностный подход в системе высшего профессионального сестринского образования в Болгарии является гарантией высокого качества подготовки медицинских профессионалов. Большинство студентов медсестер утверждают, что приобрели профессиональную компетентность. Эти результаты являются доказательством высокой подготовленности будущих медсестер для оказания качественного ухода за пациентами.

Ключевые слова: компетентностный подход, сестринское образование, качественный уход, медсестры, студенты.

25. Dimitrova M. N., Georgieva A.P., Peneva S.P. Influence of individual characteristics on the professional stress in medical nurses, Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції „Сучасний вимір психології та педагогіки”, м. Львів, 26–27 травня 2017 року; Львів: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2017. с.74-77. ББК 159.9+37.01(063) УДК 88+74я43 С 91

Work stress is one of the greatest challenges of modern society, almost every one in four workers is affected by it. The results of the study found that there was a significant difference between age variables, length of service and education with higher levels of stress among nurses in high-intensity sectors. Of significant influence are factors related to personal aspects in the profession, such that affect the psycho-emotional state.

Objective: The aim of the present study is to establish the relationship between individual characteristics, age, length of service and education and how they correlate with nurses' stress levels.

Materials and methods: An anonymous survey was conducted among 413 nurses from the University Hospital and the Hospital in the North-East region. A total of 11 types of wards and clinics characterized by high workload intensity were studied. The data were statistically processed through SPSS v. 20.0 for Windows.

Keywords: professional stress, nursing, education, age, professional experience.

26. Peneva S.P., Dimitrova M. N., Georgieva A.P., **Medical pedagogy – practical exercise methodology**, Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції „Сучасний вимір психології та педагогіки”, м. Львів, 26–27 травня 2017 року; Львів: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2017. с. 163-165. ББК 159.9+37.01(063) УДК 88+74я43 С 91

The practical classes as a form of training for students from the specialty Nursing are used to master manipulative techniques in training conditions. Each exercise has specifics that should be foreseen when developing the Practical Training Methodology. It is a structure of a practical learning training in the field of health care but it is based on the whole arsenal of methods, practices, tools with which the pedagogy works. The Practical Training Methodology ensures efficiency of the learning process.

Keywords: students, education, management of health care, practical training methodology, pedagogy

27. Peneva S.P., Georgieva A.P., Dimitrova M. N., **Specifics and specific features of the practical training of students from specialty management of health care**, Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції „Сучасний вимір психології та педагогіки”, м. Львів, 26–27 травня 2017 року; Львів: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2017. с. 166-168. ББК 159.9+37.01(063) УДК 88+74я43 С 91

The education of students from specialty Management of Health Care is legally regulated. The graduates acquire a professional qualification Head of Health Care and a Lecturer in Practice. The practical training is carried out in these two directions realized in the form of a pre-graduate internship. To achieve a quality conduct of the training during the internship, each student is attached to a mentor from the respective direction helping his/her activity. Practical skills for organizing and conducting the learning process are formed and developed through the pedagogical practice. The aim of the internship in Management of Health Care is developing management competencies in the field of the health care. The practical training is completely in compliance with the contemporary pedagogical and management theory and the needs of the practice.

Keywords: students, management of health care, education, knowledge, practical training

ПЪЛНОТЕКСТОВИ ПУБЛИКАЦИИ В НАУЧНИ СБОРНИЦИ В БЪЛГАРИЯ

28. Димитрова М, А. Георгиева, З. Димиева, **Информираност на обществеността по проблема за домашното насилие и необходимостта от широка обществена подкрепа**. Сборник доклади от Юбилейна конференция 16-17 май, Тракийски университет, Медицински колеж – Стара Загора. 2014; 415-421. ISBN 978-954-338-077-0

Насилието е ефективен метод, който влияе върху поведението и живота на другите, в много случаи то е социално приемливо и одобрено поведение. Настоящото проучване ясно показва, че домашното насилие е сериозен и значим проблем, който все още е разпространен в нашето общество. Това очертава необходимостта от открито обсъждане на проблема с насилието в семейството, което на свой ред поражда много други проблеми, свързани със социалните и здравните грижи. Усилията на цялото

общество и институции трябва да се обединят в постигането на целта, а именно да разбият оковите на домашното насилие, за да променят отношението на толерантността към него не само в семейството, но и в обществото. Недостатъчната обществена осведоменост за съществуването на закони и наредби и средствата за тяхното ефективно прилагане е причината за слабата ангажираност на обществото. **Ключови думи:** домашно насилие, жертви, информация, социална подкрепа, форми на насилие

29. Узун С, Бонева М, Димитрова М. Влияние на съвременния начин на живот върху здравето. Сборник доклади Юбилейна конференция 16-17 май, Тракийски университет, Медицински колеж – Стара Загора, 2014; 424-430. ISBN 978-954-338-077-0

Summary: The process of change in recent decades have influenced the lifestyle of each one of us. Hectic and fast life leads to stress and change in the physical, psychological behavior of people, which negatively affects health. Stress is the adaptation of people to all kinds of influences, changes in technology, requirements and stresses we face. Much of the life of modern man is related to computer technology, because without them our lives would be unthinkable. They are the way of the world of knowledge accessible to everyone. The purpose of this report is to examine the impact of computer technologies and their impact on our health. **Keywords:** lifestyle, stress, computer technology, health.

30. Узун С, Бонева М, Димитрова М. Специфични особености на общуването при възрастните хора. Сборник доклади от Втора национална студентска сесия“ МУ-Плевен, 2014; 19-25. ISBN 978-954-756-153

Резюме: Общуването е вид комуникация и взаимодействие между хората, условия за биологично оцеляване, личностно развитие и социална самореализация. Удовлетвореността от общуването развива способността да усещаш по-добре самия себе си и околния свят, обогатява емоционалния живот, носи наслада, щастие и хармония. Най-важната потребност за хората от третата възраст е да получат възможност за активно участие в обществения живот. Целта на настоящия доклад е да се проучат специфичните особености на общуването при възрастните хора и доколко това се отразява върху тяхната социална адаптация. За да се осигури социалната интеграция на възрастните хора в обществото е необходимо да получи необходимата подкрепа и внимание от обществото.

Ключови думи: общуване, подкрепа, възрастни хора, общество

31. Димитрова М, Василева В. Индивидуални фактори оказващи влияние върху текучество на медицинските сестри в лечебни заведения на североизточна България. Сборник доклади XII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Непрекъснати здравни грижи – условие за високо качество“, 11 – 12 ноември 2016 Шумен; 2016: 191 – 198. ISBN: 978-619-221-081-6

РЕЗЮМЕ: Текучеството при медицинските сестри е феномен, който в съвременните условия е обект на задълбочено обсъждане с изключителен интерес. Той е сложен, многофакторно обусловен процес, труден за предвиждане, тъй като изборът и решението принадлежи на отделния индивид. Индивидуалните характеристики, като възраст, професионален стаж, образование са често цитирана причина за напускане на работното място, но не винаги резултатите са убедителни. Целта на настоящата разработка е да се проучат взаимовръзките между социо-демографските

характеристики и нагласите за текучество при медицинските сестри. Проучено е мнението на 413 медицински сестри от университетски и многопрофилни болници за активно лечение в пет града на Североизточен регион. Анализ на резултатите относно нагласите за промяна на работното място, отнесени към различните видове текучество сочат, по-висок относителен дял на медицинските сестри, с готовност за работа в друго лечебно заведение (40,90%) и професионална реализация в чужбина (49,60%). Новозавършилите медицински сестри не проявяват склонност към промяна на работното място през първите години на професионалното си развитие. Върху нагласите за реализация в чужбина влияние оказва по-младата възраст и по-високата образователна степен.

Ключови думи: текучество, социо-демографски характеристики, нагласи, медицински сестри.

32. Георгиева А, Димитрова М, Василева В, Павлова С. Процесът на информирано съгласие от пациента през погледа на медицински сестри, лекари и пациенти. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката” 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 307- 311. ISBN 978-619-221-087-8 ; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Въведение: През последните десетилетия въпросът за активното участие на пациента в процеса на вземане на информирани решения, касаещи собственото му здраве се очертава като значим и актуален проблем. С оглед на това, важно значение има проучването на визията на медицинските сестри, лекарите и пациентите относно процеса на информирано съгласие на пациента.

Цел: Да се изследва мнението на медицинските сестри, лекарите, пациентите и студентите-дипломанти от специалност „Медицинска сестра” относно процеса на информирано съгласие на пациента.

Материал и методи: Приложен е анализ на литературни източници, документален и анкетен метод. Изследвано е мнението на 290 студенти-дипломанти медицински сестри, обучавани в МУ – Варна и МУ – Плевен, 320 медицински сестри и 280 лекари, работещи в Многопрофилни болници за активно лечение в градовете Варна, Добрич, Русе, Силистра и Шумен, както и на 360 пациенти, лекувани в посочените лечебни заведения. При студентите дипломанти проучването е изчерпателно и е осъществено в периода 2008 – 2014 г. При медицинските сестри, лекарите и пациентите изследването е репрезентативно, проведено в периода 2010 – 2014 г.

Резултати и обсъждане: Значителна част от четирите групи респонденти определят получаването на информирано съгласие като процес на активно взаимодействие и сътрудничество с пациента и неговите близки, основан на взаимно доверие, предхождащ всяка медицинска интервенция. По-голямата част от студентите и медицинските сестри, приблизително половината от лекарите и една трета от пациентите считат, че всичките пет елемента на процеса на информираното съгласие са важни.

Заклучение: Всички участници в процеса на информирано съгласие осъзнават неговата същност и важността на основните му елементи. Това е съществена гаранция за неговото ефективно осъществяване и постигането на действително информирано съгласие на пациента.

Ключови думи: медицинска сестра, лекар, пациент, процес на информирано съгласие.

33. Георгиева А, Димитрова М, Павлова С, Василева В. Самооценка на студенти и медицински сестри относно теоретичната им подготовка за вземане на информирано съгласие от пациентите. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката“ 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 366- 370. ISBN 978-619-221-087-8; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Въведение: На фона на нарастващата роля на медицинските сестри, в сестринската практика са доказани редица предизвикателства и нерешени проблеми, сред които са информирането и получаването на съгласие на пациента. Обучението на медицинските сестри по проблема „информирано съгласие“ е един от пътищата за тяхното преодоляване.

Цел: Да се изследва самооценката на студентите и практикуващите медицински сестри относно теоретичната им подготовка за получаване на информирано съгласие от пациентите. Материали и методи: Приложен е анализ на литературни източници, документален и анкетен метод. Изследвано е мнението на 290 студенти-дипломанти медицински сестри, обучавани в МУ – Варна и МУ – Плевен и 320 медицински сестри, работещи в Многопрофилни болници за активно лечение в градовете Варна, Добрич, Русе, Силистра и Шумен. При студентите дипломанти проучването е изчерпателно и е осъществено в периода 2008 – 2014 г. При медицинските сестри изследването е репрезентативно, проведено в периода 2010 – 2014 г.

Резултати: Половината от бъдещите и настоящите здравни професионалисти оценяват знанията си като много добри, а малко повече от една четвърт от дипломантите и една пета от здравните специалисти като добри. Същевременно повече от една четвърт от практикуващите сестри и една пета от завършващите студенти оценяват знанията си като отлични.

Заклучение: Знанията на медицинските сестри по въпросите свързани с получаване на информирано съгласие от пациента са съществен фактор за оптимизиране на самия процес на информирано съгласие и привличане на пациента като активен и пълноправен участник в процеса на грижи.

Ключови думи: знания, медицинска сестра, пациент, самооценка, процес на информирано съгласие.

34. Георгиева А, Павлова С, Димитрова М, Василева В. Възможности за участие на медицинските сестри в здравната политика, насочена към оптимизиране на дългосрочните грижи за възрастни и лица с увреждания. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката“ 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 332-336. ISBN 978-619-221-087-8 ; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Въведение: Значителният дял на медицинските сестри и централната им роля в системата на здравеопазването ги определят като един от основните фактори за успешното осъществяване на здравните реформи, част от които са насочени към оказване на качествени дългосрочни грижи за възрастни и хора с увреждания. **Цел:** Да се проучат възможностите за участие на медицинските сестри в здравната политика, насочена към оптимизиране на дългосрочните грижи за възрастни и лица с увреждания и мнението на студентите-дипломанти от специалност „Медицинска сестра“ в Медицински университет- Варна по проблема.

Материали и методи: Приложен е документален метод, анализ на литературни източници и анкетен метод (пряка групова анонимна анкета). Проучено е мнението на

224 студенти-дипломанти от специалност „Медицинска сестра” в Медицински университет- Варна, в периода 2012- 2017г.

Резултати: Мнозинството от студентите-дипломанти подчертават необходимостта от участие на медицинската сестра във вземане на решения в областта на политиките за дългосрочна грижа. Според по-голямата част от респондентите това е възможно чрез включване на сестри експерти в законодателните решения, уреждащи проблема, а една трета наблягат на активната дейност на съсловната организация.

Заклучение: Участието на сестринската професия в процеса на формулиране на здравната политика представлява съществен елемент от новата роля на медицинските сестри в системата на дългосрочните грижи за възрастните и хората с увреждания. Бъдещите медицински сестри осъзнават значимостта на тази своя роля и пътищата за нейното утвърждаване.

Ключови думи: дългосрочни грижи, здравна политика, медицинска сестра, възрастни, хора с увреждания

35. Василева В, Димитрова М, Георгиева А. Нагласи за кандидатстване в листа на чакащите бъбрек сред пациенти на хемодиализно лечение. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката” 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 301- 306. ISBN 978-619-221-087-8; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Ниският относителен дял на пациентите, чакащи нов бъбрек, доведе до по-задълбочено изследване на очакванията на пациентите на хемодиализно лечение. **Цел:** Целта на настоящото изследване е да се проучи мнението на 50 пациенти включени на хемодиализно лечение, относно нагласите към кандидатстване в листата на чакащи бъбрек.

Материал и методи: Проучено е мнението на 50 пациенти, включени на хемодиализно лечение от клиниката по хемодиализа към УМБАЛ „Св. Марина” - Варна, посредством анкетен метод, през месец юли 2016 г. За статистическа обработка на данните е използван Microsoft Excel 2013.

Резултати: Фокусът на изследването се съсредоточава върху проучване нагласите и вижданията на пациентите за кандидатстване в листата на чакащи бъбрек. Актуалността на проблема бе потвърдена от факта, че едва около 10% от общият брой на пациентите в хемодиализният център са включени в листата на чакащите. Интерес представлява фактът, че пациентите посочват, че са запознати с процедурата за кандидатстване, но мнозинството от респондентите са имали хемодиализна терапия повече от 5 години и не са проявили интерес по отношение на включване в програмата за набиране на донори. Няма данни за пациентите в списъка преди началото на хемодиализното лечение.

Заклучение: Включването в листата на чакащите бъбрек е възможност, която не бива да се подценява, въпреки различната времева рамка и изисква активна работа както с пациента така и с близките.

Ключови думи: кандидатстване, списък с чакащи бъбречни трансплантации, пациент, хемодиализа

36. Димитрова М, Георгиева А, Павлова С, Василева В. Делегирането на правомощия от ръководителите по здравни грижи – важно условие за управление на тежестта при медицинските сестри. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката” 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 316-320. ISBN 978-619-221-087-8; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Увод: Неоспорим факт е че ролята на ръководителите по здравни грижи в управлението на тежестта е сложна и многоаспектна. Ръководителите по здравни грижи трябва да съчетават, както лидерски качества, така и мениджърски умения за мотивиране и задържане на медицинските сестри.

Цел: Целта на настоящата разработка е да се установи, влиянието на възможностите за делегиране на правомощия от ръководителите по здравни грижи върху нагласите за тежестта при медицинските сестри.

Материали и методи: Проучено е мнението на 413 медицински сестри и 41 ръководители по здравни грижи от УМБАЛ и МБАЛ в Североизточен регион. Изследвани са общо 11 вида отделения и клиники, характеризиращи се с висока интензивност на работния процес. Данните са обработени статистически чрез SPSS v. 20.0 for Windows.

Резултати: Данните сочат, че ръководители, които делегират правомощия за автономност в работата и осигуряват възможност за участие при вземането на решения, ще ограничат тежестта не само в рамките на лечебното заведение, но и изтичането на кадри в други лечебни заведения ($p < 0,001$). Почти 70% от сестрите, които заявяват категорична готовност за реализация в страната посочват, че „много често” и „винаги” имат възможност за самостоятелно организиране на работата ($p < 0,001$). Медицинските сестри, които изказват категорична готовност за отказ от професията, в 61,90% от случаите „почти никога” и „никога” не са имали възможност за участие при вземането на решения, касаещи организацията на работа ($p < 0,001$).

Заключение: Представената синтезирана информация, доказваща причинно-следствената връзка за тежестта, очертава необходимостта от прилагането на подходи за ефективно управление на тежестта.

Ключови думи: тежестта, ръководители по здравни грижи, медицински сестри, делегиране

37. Димитрова М, Василева В, Георгиева А, Павлова С, Взаимовръзка и влияние на професионалния стрес върху тежестта на медицинските сестри. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката” 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 355-360. ISBN 978-619-221-087-8 ; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Въведение: Професионалният стрес е едно от най-големите предизвикателства на съвременното общество, почти всеки от всеки четирима работници е засегнат от него.

Цел: Целта на настоящото изследване е да се установи корелацията и влиянието, което професионалният стрес има върху тежестта на медицинските сестри.

Материали и методи: Проведено е анонимно проучване сред 413 медицински сестри от университетските болници и болниците в Североизточния регион. Изследвани са общо 11 вида отделения и клиники, характеризиращи се с висока интензивност на натоварване. Данните бяха статистически обработени със SPSS v. 20,0 за Windows.

Резултати: Данните от проучването ясно показват, че медицинските сестри са изправени пред стрес с висок и нисък интензитет ежедневно. Необходимостта от

изпълнение на няколко дейности едновременно и недостатъчното време за справяне с всички задачи е причина за високи нива на стрес при над 50% от анкетираните. Организацията и управлението на работния процес оказват влияние върху текучеството на медицинските сестри. Значителен дял от медицинските сестри, които са изразили желание да работят на други места в рамките на същата институция, са тези, които са посочили, че натоварването е изключително стресиращо за тях ($p < 0,05$). Повишените нива на стрес, поради недостатъчно време за завършване на всички задачи, провокират желанието за работа в подобна структура в друго здравно заведение ($p < 0,001$). **Заклучение:** Медицинските сестри в изследваните структури работят в извънредни ситуации, поради ограниченото време за изпълнение на всички задачи провокира повишени нива на стрес. Подобряването на организацията и управлението на работния процес ще осигурят възможност за привличане и задържане на персонала. **Ключови думи:** текучество, професионален стрес, медицински сестри, предиктори.

38. Павлова С, Георгиева А, Димитрова. Стресът на работното място – особености, фактори, стресоустойчивост. Сборник с резюмета и доклади от Първа национална конференция „Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката” 9-10 юни 2017 г., гр. Варна, 2017, с. 295-300. ISBN 978-619-221-087-8; ISBN 978-619-221-088-5 (e-book)

Въведение: Стресът е неделима част от динамичните условия на труд, но повишените му нива оказват негативно влияние върху организма. Факторите, обуславящи стреса в работата на медицинската сестра – ръководител са разнообразни, организационни и личностни, оказващи влияние върху преживяванията и работоспособността.

Цел: Да се проучат и анализират стресовите фактори в професионалната среда и поведенческите реакции на медицинската сестра – ръководител.

Материал и метод: В проучването са обхванати общо 102 медицински сестри, засмачи ръководни постове в УМБАЛ „Св. Марина” - Варна, МБАЛ „Св. Анна” - Варна, МБАЛ - Варна, към ВМА - София, МБАЛ - гр. Шумен, МБАЛ - гр. Добрич. Изследването е проведено през 2015г. чрез прилагане на индивидуална анкетна карта, специално разработена за нуждите на проучването. Използвани са статистически методи за анализ и интерпретация на данни с оглед разкриване същността на наблюдаваните явления и взаимозависимости. Данните са обработени статистически чрез SPSS v. 15.0, а за изработване на графиките е използван софтуерен пакет Microsoft Office Excel 2010.

Резултати и обсъждане: Като стресови ситуации са оценени конфликтите с редовите медицински сестри и пациентите, недостигът на персонал, решаване на задачи извън правомощията, усещането за недостиг на време, чувството за вътрешна напрегнатост. Най-често анкетираните описват чувство на тревога, безсилие, страх за неуспех и др. Като соматични прояви са отбелязани гадене, болки в корема главоболие. Данните от проучването показват, че за справяне със стреса анкетираните засилват социалните си контакти или търсят изолация. И в двата случая подкрепа се търси от приятелския кръг. Ниски нива на раздразнителност и избухливост се установяват при наличие на подкрепа и чувство за доверие от ръководството.

Изводи: Стресът в работата на медицинските сестри – ръководители е с повишени нива, свързан с психологически и соматични прояви. Предпоставка е за повишена раздразнителност и избухливост. За справяне със стреса се избира или повишаване на социалните контакти или изолация. Чувството за подкрепа се отразява благоприятно върху работещите.

Ключови думи: условия на труд, стрес, болнично заведение, медицинска сестра

39. Георгиева А., Кр. Стамова, Ст. Павлова, М. Николова. Дисциплини допринасящи за професионалната компетентност на медицинските сестри за получаване на информирано съгласие. Сборник доклади - от XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи с международно участие „Здравните грижи настояще и бъдеще - 10-11 ноември 2017 г.; 2017: 30-37.

Резюме: По време на университетското си обучение медицинската сестра трябва да придобие професионална компетентност, даваща ѝ възможност за оказването на качествени и етични грижи.

Цел: Да се изследва мнението на студенти-дипломанти и медицинските сестри относно дисциплините, допринасящи за професионалната им компетентност за получаване на информирано съгласие от пациентите.

Материали и методи: Приложени са анализ на литературни източници и документален метод. Изследвано е мнението на 290 студенти медицински сестри, обучавани в МУ – Варна и МУ – Плевен и 320 медицински сестри, работещи в МБАЛ в градовете Варна, Добрич, Русе, Силистра и Шумен.

Резултати и обсъждане: В резултат на анализа се установи, че наред с дисциплините Медицинска етика и Медицинска психология, дисциплините „Теоретични основи на сестринските грижи“ и „Практически основи на сестринските грижи“ са посочени като формиращи професионалната компетентност за получаване на информирано съгласие от здравните професионалисти с ОКС бакалавър, специалност „Медицинска сестра“, на възраст до 29 години и със стаж до 5 години. А дисциплината „Грижи за болния и сестринска техника“ е посочена предимно от медицинските сестри, завършили средно специално и полувисше образование, във възрастови групи 40–49 г.; 50–59 г. и над 60 г. и със стаж над 20 години.

Заключение: Формирането на професионална компетентност, в резултат на изучаването на множество дисциплини е необходимо условие за спазване правото на информирано съгласие на пациента от страна на здравните професионалисти. Резултатите от проведеното проучване обосновават необходимостта от непрекъснато обучение, даващо възможност на медицинските сестри да актуализират и допълват знанията си в тази насока.

Ключови думи: дисциплини, медицинска сестра, информирано съгласие, професионална компетентност.

40. Павлова С., М. Димитрова, А. Георгиева, В. Димитрова, В. Станева. Работоспособност и умора – същност и особености. Сборник доклади от XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи с международно участие „Здравните грижи настояще и бъдеще 10 – 11 ноември 2017г., гр. Шумен 2017. Под печат

Въведение: В сферата на здравеопазването умората и намалената работоспособност могат да се отразят неблагоприятно върху концентрацията на вниманието при вземане на решение, върху грижите за пациента, върху комуникацията и др.

Цел: Да се проучат и анализират факторите повлияващи работоспособността в професионалната сестринска дейност.

Материал и метод: Проведено е анкетно проучване сред 364 медицински сестри, работещи в отделения към УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна, МБАЛ „Св. Анна“ – Варна, МБАЛ – Варна към ВМА – София, МБАЛ – Шумен, МБАЛ – Добрич. Проучването е проведено през 2014 г./2015 г. Данните са обработени с SPSS v. 17.0.

Резултати и обсъждане: Данните от проведеното проучване показват, че значителен дял от анкетираните оценяват недостатъчния сън, като фактор повлияващ налената

работоспособност (67,80%). Установена бе зависимост между недостига на сън и допусканите грешки и повишеното чувство за пропуск в края на работния ден. Много често удълженото работно време или допълнителната работа са условие за повишаване на умората при 62,00% от анкетираните. Значителен е дялът на посочилите, че повишеното работно натоварване, увеличава времето за извършване на трудовите задачи (73,45%), повлиява и решенията взимани от медицинските сестри (61,20%). Посочените характеристики са съществени при изследване на работоспособността сред работещите.

Заключение: Съвременните професионалисти по здравни грижи трябва да бъдат насърчавани активно да се грижат за своето здраве и да почиват, което ще намали допусканите грешки. Управлението на умората в трудовия процес е взаимна отговорност между работещите и работодателите. Ръководителят е длъжен да осигури благоприятни работни условия и контрол над умората.

Ключови думи: медицинска сестра, болница, работоспособност, управление на умората, ефективна дейност.

41. Димитрова М., С. Тончева, Ст. Павлова, А. Георгиева. Въздействие на професионалната компетентност върху натовареността на медицинските сестри. Сборник доклади от XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи с международно участие „Здравните грижи настояще и бъдеще 10 – 11 ноември 2017г., Шумен, 2017 – Под печат

Въведение: Изискванията към професионалните качества и компетенции на медицинската сестра в съвременните условия са повлияни от различни фактори. Проблемите в здравеопазването свързани с недостатъчната осигуреност на медицински сестри е поредното предизвикателство и изискване за проява на гъвкавост и професионални компетенции при оказване грижи. Несъмнено са нужни умения за справяне с тежкото натоварване въпреки притежаваните професионални компетенции.

Цел: Целта на настоящото изследване е да се проучи влиянието на професионалните компетенции върху натовареността на медицинските сестри в сектори с висока интензивност на работа.

Материал и методи: Изследвани са 413 медицински сестри, работещи в интензивни сектори на 7 лечебни заведения в Североизточна България. За изследването е използвана анонимна анкета, резултатите са обработени с SPSS v. 20, като са използвани вариационен, корелационен и χ^2 анализи.

Резултати и обсъждане: Резултатите от нашето изследване показват, че липсата на професионални компетенции оказват влияние върху пропускането и необръщането на внимание на определена информация, необходимостта от повече време за извършване на дадена задача, допускане на грешки, загубата на общ поглед върху работата, усещането за несигурност при изпълнение на задачите и усещането на безпокойство ($p < 0,001$). Липсата на компетенции в най-голяма степен корелира с несигурността при изпълнението на задачите ($r = 0.394$; $p < 0,001$).

Изводи: В заключение на получените резултати и проведените анализи може да се каже, че липсата на професионална компетентност на медицинските сестри създава условия за натоварване в работата, ефективността и качеството на здравните грижи.

Ключови думи: медицински сестри, интензивни сектори, липса на професионална компетентност, натовареност

42. Димитрова М., С. Тончева, Ст. Павлова, А. Георгиева. Влияние на недостатъчната осигуреност с медицински сестри в сектори с висока интензивност на труд върху професионалната натовареност. Сборник доклади от XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи с международно участие „Здравните грижи настояще и бъдеще 10 – 11 ноември 2017 – Под печат

Резюме: Недостатъчната осигуреност с медицински сестри е предпоставка за повишаване на натовареността, усложняване на работния процес, високи разходи, неудовлетвореност от страна на пациентите, неспазване на медицинските стандарти за добра сестринска практика и пропуски при обработването на медицинската документация. Недостигът на медицински сестри в страната се усеща най-силно в интензивните отделения на болниците. Високата натовареност, повишените изисквания към работната среда затрудняват вземането на адекватни решения и предпоставка за възникване на трудови злополуки, физическо и психическо изтощаване.

Цел: Целта на настоящото проучване е да се изследва и оцени влиянието на недостатъчната осигуреност с медицинските сестри в сектори с висока интензивност на труд върху професионалната натовареност.

Материал и методи: Изследвани са 413 медицински сестри, работещи в интензивни сектори на 7 лечебни заведения в Североизточна България. За изследването е използвана анонимна анкета, резултатите са обработени с SPSS v. 20, като са използвани вариационен, корелационен, χ^2 анализи и коефициент на детерминация.

Резултати и обсъждане: Резултатите от проведените анализи показват, че приблизително половината от респондентите са принудени много често да работят в намален състав, като над 50 % посочват, че обслужват над допустимия брой пациенти, при 36,30 % времето за изпълнение на задачите е недостатъчно, а 34,80 % полагат извънреден труд за попълване на работния график. Работата в намален състав корелира силно с недостатъчното време за изпълнение на задачите и обслужването на пациенти над допустимия брой, и умерено с работата след приключване на дежурството и полагането на извънреден труд.

Изводи: Според резултатите натовареността на медицинските сестри, в интензивните сектори се увеличава значително. Съществено влияние оказват - обслужването на пациентите над допустимия брой и недостатъчното време за изпълнение на задачите.

Ключови думи: натовареност, работа в намален състав, медицински сестри, интензивни сектори

Дата 22.06.2018г.
гр. Варна

Подпис:
Мариана Николова Димитрова